Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ο ΒΙΚΤΩΡΙΑΝΟΣ ΣΑΡΔΟΥ

Τὰ παιδικὰ χρόνια. Δύσκολοι καιροί. «Οἱ φανταστικοὶ φίλοι». Τὰ πρῶτα ἔργα. Οἰκογενειακὲς συμφορές. Ὁ Σαρδοῦ συντάκτης λεξικοῦ. Μονάχος στὸ Παρίσι. Ἡ μελέτες του. Ὁ Σαρδοῦ... κτίστης. Ὁ θρίαμβος. Τὸ σπίτι τοῦ Μαρλύ. Ὁ γάμος του κ. λ. π.

Τὰ παιδικά του χρόνια ὁ Σαρδοῦ δὲν τὰ πέρασε οὔτε μὲ μεγάλη ἄνεση, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ στερήσεις. Ὁ πατέρας του, ὁ Λέανδρος Σαρδοῦ, διδάσκαλος κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντὴς ὁμωνύμου ἐκπαιδευτηρίου, κατώρθωνε πάντοτε νὰ ζῇ καλὰ τὴν οἰκογένειά του ὥς τὸ 1848, ὁπότε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις καὶ τὸ Ἐκπαιδευτήριον Σαρδοῦ κατεστράφη.

Ὁ Βικτωριανὸς ἦταν τότε 18 χρόνων. Οἱ γονεῖς του τὸν προώριζαν γιὰ τὴν Πολυτεχνικὴ Σχολή, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἐπροτίμησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν Ἰατρικήν. Οἱ σπουδές του ὅμως δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ συνεχισθοῦν, γιατὶ ἐστοίχιζαν πολὺ ἀκριβὰ κι ὁ πατέρας του δὲν εὐποροῦσε πιὰ οἰκονομικῶς μὲ τὶς παραδόσεις ποὺ εἶχε καὶ τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια ποὺ ἔγραφε. Ἀναγκάσθηκε λοιπὸν ὁ Βικτωριανὸς νὰ διακόψῃ τὶς σπουδές του.

Εἶχαν ἔρθει πιὰ οἱ δύσκολοι καιροί. Τότε τοῦ προσεφέρθησαν δυὸ θέσεις : ἡ μιὰ στὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ ἡ ἄλλη σ' ἕνα ἐπαρχιακὸν κολλέγιον. Μὰ ὁ Βικτωριανὸς ἀρνήθηκε νὰ τὶς δεχθῇ, μολονότι καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη θέσις τοῦ ἐξησφάλιζαν ἕνα ἥσυχο μέλλον κι' ἕνα μέτριον μὲν ἀλλ' ἀσφαλὲς κέρδος. Αὐτὸς εἶχεν ἄλλα ὄνειρα. Καὶ δὲν τὰ ἐθυσίαζε γιὰ μιὰ σίγουρη ἀλλὰ μέτρια ζωή. Προτιμοῦσε νὰ ὑποφέρῃ προσωρινῶς, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν εὐγενικὴ φιλοδοξία, πρὸς τὴν ὁποία ἀπὸ μικρὸ παιδὶ εἶχε προσηλωθεῖ. Τ' ὄνειρό του ἦταν νὰ γράψῃ θεατρικὰ ἔργα καὶ νὰ γίνῃ ἔνδοξος. Εἶχε μάλιστα γράψει κι' ὅλας μιὰ ἔμμετρη κωμωδία μὲ τὸν τίτλο «Οἱ φανταστικοὶ φίλοι» ἡ ὁποία ὅμως δὲν παίχθηκε ποτὲ γιατὶ τότε ἀκόμη ὁ Σαρδοῦ δὲν ἐγνώριζε κανέναν. Εἶχε ἐν τούτοις πεποίθησι στὸ μέλλον του.

Βικτωριανὸς Σαρδοῦ

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἀλλεπάλληλες συμφορὲς χτύπησαν τὴν οἰκογένεια τοῦ Σαρδοῦ. Μέσα σ' ἕνα μῆνα πέθαναν κ' οἱ δυὸ νεαρὲς ἀδελφές του. Ἡ μητέρα του ἦταν κι' αὐτὴ ἑτοιμοθάνατη, ὁ πατέρας του εἶχε καταχρεωθῇ κ' οἱ ἀδελφοί του ἦσαν χωρὶς θέση. Ὁ Βικτωριανὸς ἔτρεξε παντοῦ καὶ κατώρθωσε τέλος μὲ χίλια βάσανα νὰ πείσῃ ἕναν ἐκδότη νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴ σύνταξι ἑνὸς... λεξικοῦ. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἦταν τραχεῖα ἀλλὰ τοῦ ἀπέφερε ἀρκετὰ ὥστε νὰ μπορῇ νὰ βοηθάῃ τὴν οἰκογενειά του ποὺ τόσο ὑπέφερε. Κοιμόταν ἐλάχιστα καὶ δὲν ἔπαυε ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἐργασία τοῦ λεξικοῦ νὰσχολῆται καὶ μὲ τὴν συγγραφὴ θεατρικῶν ἔργων. Αὐτὴ τὴν περίοδο ἔγραψε δύο δράματα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶδαν ἐπίσης ποτὲ τὸ φῶς.

Ἅμα τελείωσε τὸ λεξικό, οἱ γονεῖς του ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκατασταθοῦν οἰκογενειακῶς στὴ Νίτσα, ὅπου ὁ γέρο Σαρδοῦ βρῆκε κάποια καλούτσικη θέσι.

Ὁ Βικτωριανὸς δὲ θέλησε ν' ἀφήσῃ τὸ Παρίσι, ὅπου προησθάνετο, ὅτι θὰ θριαμβεύσῃ. Ἡ μόνη του ἐργασία ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἦταν μιὰ παράδοση γαλλικῶν, τρεῖς φορὲς τὴν ἑβδομάδα, ποὺ τοῦ ἀπέφερε ἑξῆντα φράγκα τὸ μῆνα. Ὁ μαθητής του ὁ νεαρὸς Σκεντὲρ μπέης, ὁ γυιὸς τοῦ Συλιμὰν Πασᾶ, ἦταν ἐξαιρετικὰ γενναιόδωρος ! Τοῦ ἔμενε ὅμως διαθέσιμος πολὺς καιρὸς κ' ἔτσι μποροῦσε νὰ ἐπιδίδεται σὲ ἀτελείωτες μελέτες. Δὲν ἀφήνει τίποτε μὲ τὸ ὁποῖο νὰ μὴ μελετήσῃ. Βυζάντιον, Ἑλλάς, Ἀναγέννησις, 18ος Αἰών, Ἀρχιτεκτονική, Φιλοσοφία, Γαλλικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἀκόμη... πνευματισμὸς καὶ ἀστρονομία τὸν ἀπασχολοῦσαν. Τὰ πάντα γίνονταν ἀντικείμενον σοβαρᾶς καὶ ἐπισταμένης μελέτης κ' ἔτσι κατώρθωσε τὸν ἐποχὴν αὐτὴ ν' ἀποταμιεύσῃ στὴν ἰσχυρὰ μνήμη του ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἀργότερα χρησιμοποίησε τόσον ἐπιδέξια στὰ θεατρικά του ἔργα.

***

Μιὰ μέρα ποὺ εἶχε ἀποτελειώσει ἕνα δρᾶμα του, τὴν «Καντὶντ», ἀποφασίζει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν περίφημη τότε ἠθοποιὸν Ντεζαζὲ γιὰ νὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ τὸ παίξῃ.

Μὲ τὰ χειρόγραφα στὴν τσέπη ἔφθασε στὸ Σαὶν — Πόρ, ὅπου ἔμενε ἡ Ντεζαζέ. Τὸ σπίτι της ἦταν ἕνα μικρὸ ἀγροτικὸ σπιτάκι μὲ μεγάλο κῆπο καὶ καγκελόφραχτη αὐλή. Ὁ Σαρδοῦ, μόλις τὸ βρῆκε χτύπησε τὴν ἐξώπορτα ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοῦ ἄνοιξε. Περίμενε ἀκόμη λίγο καὶ ἐπὶ τέλους πῆρε τὴν ἀπόφαση, ἔσπρωξε μόνος του τὴν πόρτα καὶ προχώρησε μέσα στὴν αὐλή. Ἔκανε μιὰ βόλτα γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι ἀλλὰ δὲν εἶδε κανένα. Ἔξαφνα ἄκουσε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κήπου.

Ἔτρεξε ἀμέσως πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ βρῆκε τὴ Ντεζαζὲ πολὺ ἀπασχολημένη, μὲ γυμνὰ τὰ μπράτσα καὶ μὲ ἕνα μυστρὶ στὸ χέρι νὰ τσαλαβουτάῃ μέσα σὲ μιὰ σκάφη γεμάτη λάσπη.

Εἶχε πέσει ἕνα μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου καὶ ἡ Ντεζαζὲ προσπαθοῦσε νὰ τὸν ξανακτίσῃ μόνη της. Μόλις ὅμως ἔβαζε ἕνα τοῦβλο, τὸ διπλανὸ ἔπεφτε, καὶ ξεφώνιζε μὲ εὔθυμη ἀπελπισία.

Ὁ Σαρδοῦ δὲν ἔχασε καιρό. Ἔβγαλε γρήγορα τὸ σακκάκι του κι' ἄρχισε νὰ δουλεύῃ κι' αὐτός. Οἱ δυό... κτίστες, χωρὶς νὰ λένε λέξη, ξεφυσοῦσαν, ἱδρωναν, καταλασπωνόντουσαν καὶ τέλος κατωρθώσαν νὰ στερεώσουν τὸν τοῖχο. Τότε μόνο ἡ ἠθοποιὸς καὶ ὁ συγγραφεὺς κυττάχτηκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὰ μάτια καὶ ξεσπάσαν σὲ γέλοια. Ἀπὸ τὴν κορφὴ ὥς τὸ νύχια ἦταν γεμᾶτοι λάσπες κι' ἀσβέστες.

— Τί ἐρχόσαστε νὰ κάνετε ἐδῶ ; ρώτησε ἡ Ντεζαζέ.

— Ἐρχόμουν νὰ σᾶς διαβάσω ἕνα ἔργον μου, ἀποκρίθηκε ὁ Σαρδοῦ.

— Θὰ τὸ παίξω, εἶπε ἡ Ντεζαζὲ καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ λασπομένο χέρι της.

Ἡ «Καντὶντ» ἐν τούτοις δὲν ἐπαίχθη ποτέ. Ἡ ἄγρυπνη λογοκρισία ποὺ ἐξησκεῖτο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ θέατρο τὸ ἠῦρε πολὺ τολμηρὸν καὶ ἀπηγόρευσε μὲ πεῖσμα τὸ παίξιμό του.

Ὁ Σαρδοῦ χωρὶς ν' ἀποθαρρυνθῇ, ξανάρχισε νὰ γράφῃ καὶ σὲ 15 μέρες εἶχε ἑτοιμάσει ἕνα νέο ἔργο, «Τὰ πρῶτα ὅπλα τοῦ Φιγκαρῶ» ποὺ ἐπαίχθη μὲ μεγάλη ἐπιτυχία χάρις στὴν Ντεζαζέ.

Ἔπειτα, ἀκολούθησε «ὁ Κύριος Γκαρὰ» κι' εὐθὺς ἀμέσως «Τὰ πόδια τῆς μυίγας».

Μ' αὐτὸ τὸ ἔργον ὁ Σαρδοῦ ἐθριάμβευσε καὶ κατέκτησε ὁριστικῶς τὸ δύσκολο Παρισινὸ Κοινὸν καὶ κατόπιν ὅλο τὸν κόσμο. Ἦταν τότε τριάντα χρόνων. Ἐγκατέλειψε τὸ φτωχὸ σπιτάκι τοῦ Καρτιὲ Λατὲν καὶ μετεφέρθη στὸ Μπουλεβάρ.

Τὰ ἔργα του ἐπαίζοντο στὴν Αὐλή, ὅλα τὰ θέατρα τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐζητοῦσαν «Σαρδοῦ».

Τὰ πλούτη ἀκολούθησαν τὴ δόξα. Ἀγόρασε στὸ Μαρλὺ μιὰ μεγάλη περιοχὴ μ' ἕνα θαυμάσιο σπῖτι κτισμένο ἐπὶ Λουδοβίκου 14ου κι' ἐνετοίχισε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα του μιὰ πλάκα μὲ μιὰ ἐπιγραφὴ ποὺ ἔχει γίνει παροιμιώδης :

«Τὸ ἀγροτικό μου αὐτὸ ἄσυλο
Τὸ Θέατρο τόχει πληρώσει.
Σ' εὐχαριστῶ, διαβάτη, ποὺ περνᾶς
Ποιὸς ξέρει ἂν σὲ σὲ δὲν τὸ ὀφείλω.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ἔγραψε τὰ περισσότερα ἀπὸ τ' ἀθάνατα ἔργα του, τὴν «Τόσκα», τὴν «Τιμή», τὴν «Φαιδώρα», τὴν «Κυρία δὲ μὲ μέλλει» κ.λ.π. κ.λ.π.

Ὅταν ὁ Σαρδοῦ στὸ σπῖτι τοῦ φίλου του Σουλιὲ ἐγνώρισε τὴν ἀδελφή του δεσποινίδα Ἄννα Σουλιέ, τότε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή του ἔνοιωσε τὸν ἔρωτα, ἕνα ἔρωτα κεραυνοβόλον καὶ βαθύτατον. Τὸ ἴδιο βράδυ τὴν ἐζήτησε γυναῖκα του καὶ σὲ μιὰ ἑβδομάδα ἔγιναν οἱ γάμοι των στὸ βασιλικὸ παρεκκλήσιο τῶν Βερσαλλιῶν.

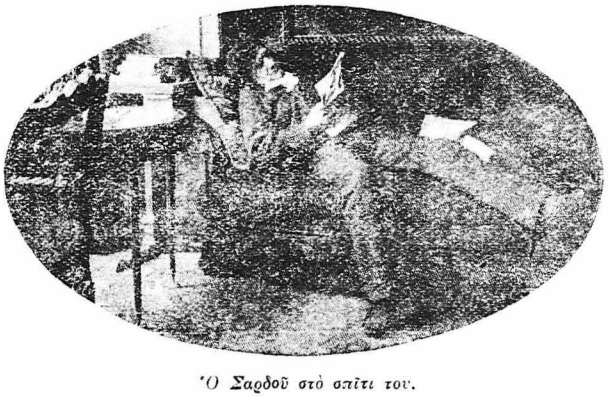

Ὁ Σαρδοῦ στὸ σπῖτι του.

Ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία τοῦ Σαρδοῦ ἦταν, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος σ' ἕνα γράμμα στὸ φίλο του καὶ κουνιάδο του Σουλιέ, ὅταν ὡδήγησε τὴν ἡμέρα ἐκείνη γοητευμένος τὴν ὡραία κ' εὐγενικὴ γυναῖκα του στὸ σπῖτι τοῦ Μαρλύ. Ἐκεῖ ἔζησαν πάντα ἀγαπημένοι ὡς τὸ 1908 ποὺ ὁ μεγάλος συγγραφεὺς ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια.